

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jiřího Zrůsta, Ph.D.
a soudců JUDr. Miroslavy Follové a Mgr. Zory Telecké ve věci

navrhovatele: **D. P.**, narozený dne XXXX, státní občan XXXX
bytem XXXXX, XXXXX, XXXXX, XXXXX
zastoupený advokátkou Mgr. Janou Sedlákovou
sídlem Purkyňova 648/125, 612 00 Brno

proti
odpůrkyni: **I. Ch.**, narozená dne XXXX
t.č. bytem XXXXX, XXXXX
zastoupená advokátkou Mgr. Karolínou Peake
sídlem Velkopřerovské nám. 629/7, 118 00 Praha 1

o navrácení

nezletilého: **B.L. P.**, narozený dne XXXX
t.č. bytem XXXXX, XXXXX
zastoupený kolizním opatrovníkem Městskou částí Praha 4
sídlem Antala Staška 50B, 140 00 Praha 4

do místa jeho obvyklého bydliště,

o odvolání odpůrkyně proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 15. 9. 2020, č.j. 40 Nc
2501/2020-135,

takto:

- I. Rozsudek soudu I.stupně se ve výroku I. **mění** tak, že se **zamítá** návrh navrhovatele, aby odpůrkyně byla povinna navrátit nezletilého B.L. P., nar. XXXX, do místa obvyklého bydliště na území XXXX ve státě XXXXX do dvou měsíců od doručení rozsudku.
- II. Ve výroku II. a III. se rozsudek soudu I.stupně **zrušuje**.
- III. Ve výroku IV. se rozsudek soudu I.stupně **potvrzuje**.
- IV. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Odůvodnění:

1. Soud I.stupně rozsudkem rozhodl, že se nařizuje, aby odpůrkyně I. Ch. navrátila nezletilého B.J. P., narozeného XXXX, do místa jeho obvyklého bydliště na území XXXX, ve státě XXXX do 2 měsíců od doručení tohoto rozsudku do jejích rukou. V případě, že odpůrkyně I. Ch. nezletilého B.J. P., narozeného XXXX, v souladu s výrokem I. tohoto rozsudku na území XXXX nenavrátí, je navrhovatel D. P. oprávněn po uplynutí stanovené lhůty nezletilého převzít za účelem jeho navrácení na území XXXX. V případě, že se odpůrkyně I. Ch. rovněž navrátí na území XXXX, je navrhovatel D. P. povinen do doby, než bude příslušným opatrovnickým soudem rozhodnuto o úpravě rodičovské odpovědnosti k nezletilému dítěti B.L. P.: zajistit samostatné bydlení pro odpůrkyni a nezletilého B.J. P. o velikosti nejméně 1+1 s vlastním sociálním zařízením a počínaje faktickým navrácením se nezletilého s odpůrkyní do místa obvyklého bydliště, hradit nájemné za tento byt a služby s užíváním tohoto bytu spojené po dobu nejméně následujících 6 měsíců ve výši 600 australských dolarů za týden; hradit po dobu nejméně 6 měsíců od faktického navrácení se odpůrkyně s nezletilým L. P. do místa obvyklého bydliště na výživu nezletilého B.J. P. 100 australských dolarů za týden, splatných k rukám odpůrkyně vždy do 5., 10., 15., 20. dne příslušného kalendářního měsíce; hradit po dobu 6 měsíců od faktického navrácení se odpůrkyně s nezletilým B.L. P. do místa obvyklého bydliště na životní náklady odpůrkyně 100 australských dolarů týdně splatných k rukám odpůrkyně vždy do 5., 10., 15., 20. dne příslušného kalendářního měsíce; uhradit náklady spojené s navrácením nezletilého a odpůrkyně na území XXXX. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.
2. Proti rozsudku podala včas odvolání odpůrkyně. Namítla, že soud I.stupně pochybil při svém rozhodování. Především vytkla soudu I.stupně vady řízení, podle názoru odvolatelky vady zmatečnosti (nerespektování procesního předpisu, nepřihlednutí k tvrzeným skutečnostem, neprovedení navržených důkazů, omezení možnosti klást dotazy). Především jsou zde naléhavá opatření přijatá v souvislosti s šířením nemoci Covid-19 – v současné době není možné se do XXXX legitimně dostat. Odvolatelka uvádí, že tato skutečnost sama o sobě vylučuje vyhovění rozhodnutí a detailně popisuje scénář případného transferu a karantény, což by bylo pro nezletilého fakticky nepřekonatelnou překážkou. Dále v řízení před soudem I.stupně nebylo prokázáno, že by otec byl schopen finančně zajistit záruky pro návrat nezletilého a matky do XXXX; tyto záruky jsou navíc formulovány poměrně vágně, v částkách, které zjevně nedostačují na obživu nezletilého ani odvolatelky. Otec ničeho na výchovu a výživu nepřispívá, příslibený nákup oblečení nerealizoval, s nezletilým se fakticky nestýká. Dále jsou zde zásadní důvody umožňující odvolacímu soudu přijmout tzv. výluky z návratu nezletilého, kdy je zde historie prokázaného domácího násilí v rodině. Tomu věnoval soud I.stupně minimální pozornost, přičemž obsah spisu skýtá dostatečný podklad pro to, že navrhovatel byl v minulosti trestně stíhán pro přechovávání a pěstování zakázaných rostlin a dále pak matce soustavně ubližoval. V kontextu projednávané věci a předložených důkazů byl vydán příslušným soudem v XXXX „příkaz“, který má charakter ochranného opatření proti obtěžování a napadání odpůrkyně a dítěte. Způsob stanovení záruk, jak formuloval soud I.stupně, nevytváří pro návrat nezletilého a matky žádné skutečné záruky a neodpovídá znění zákona. Otec opakovaně odmítl mediaci nabízenou ÚMPOD. Jak již nastíněno,

soud I.stupně se nezabýval podrobně otázkou domácího násilí. Tuto materii odvolatelka ve svém odvolání rozvádí, stejně tak namítá, že důkazy předložené matkou k doložení domácího násilí nebyly provedeny. Běží o dopis praktické lékařky dítěte a matky, dopis Centra pro domácí násilí, dopis nadřízeného matky v zaměstnání, soudní příkaz vydaný na ochranu bezpečí matky a nezletilého, jakož i zprávu ambulantního psychologa a odborného lékaře psychiatra v České republice, z nichž vyplývá, že matka je stížena konkrétní diagnózou, syndromem týrané osoby, a soud I.stupně nedostatečně zvažil možnou aplikaci ustanovení článku 13 písm. b) Úmluvy. Matka před soudem I.stupně a nyní argumentuje identickým případem, v němž Krajský soud v Brně pod sp.zn. 20 Co 7/2020 a předtím i Městský soud v Brně aplikoval příslušnou výjimku, kdy skutkově v tomto případě byl policií v XXXX vydán příkaz (Provisional domestic violence order), jímž byl otec potrestán a omezen na svých právech z důvodu prokázaného domácího násilí a matka s dítětem ve věku 3 roky opustila XXXX a odjela do České republiky. Odvolací soud se v této věci, tedy ve věci sp.zn. 20 Co 7/2020, pečlivě zabýval skutkovým stavem a dovodil, že po matce není možné spravedlivě požadovat, aby se s dítětem do XXXX navrátila. Tuto situaci nelze zvrátit ani použitím záruk. Podrobné vylíčení jednání otce vůči matce je obsahem spisu. Otec byl pravomocně odsouzen, rodina nebude ani v případě návratu matky do XXXX spojena do té míry, aby matka s otcem žili společně a byli v kontaktu. Společné soužití je nemožné, matka nemá v XXXX žádné příbuzné, otec se s příbuznými nestýká. Nezletilý je v České republice etablován, dochází do mateřské školky, má zde praktického lékaře, zubaře, silné vazby k rodině matky. Má zde také logopeda, očního i kožního lékaře, chodí do Sokola a na fotbal. Obvyklým bydlištěm nezletilého se i z důvodů vis major, tedy koronavirové krize, stala Praha. Vytržení z tohoto domova a místa bezpečí a návrat zpět do XXXX by nezletilému způsobilo jen újmu a bylo by v rozporu s jeho zájmy. Do XXXX by se matka vracela za nevyjasněných, nejistých hmotných podmínek a to jen proto, aby byl zajištěn občasný styk otce s nezletilým. O širší styk s nezletilým otec nikdy nežádal, nechával veškerou péči na ni, výjimečně nezletilého pohlídal, finančně ani jinak matku a dítě nepodporoval. Matka si musela v XXXX najít brigádu, i když se starala celodenně o dítě útlého věku, v průměru dvakrát týdně chodila dokonce na noční směny do restaurace, aby si mohla zajistit prostředky na obživu. Přesto po matce otec vyžadoval, aby platila polovinu nájmu a veškeré jídlo. Otec zakázal matce používat elektřinu a internet v bytě. Nesměla používat topení, ani klimatizaci. Záruky žádnou faktickou zárukou nejsou, matka se stává de facto rukojmím navrhovatele. Nezletilý záchvaty vzteku navrhovatele a napadání velice těžce snášel. Vybudoval si silné pouto k matce a z otce má strach. Nezletilý vždy pláče, k otci nechce, matka se bojí, že pokud se vrátí do XXXX, bude otec spokojen, že má opět kontrolu nad matkou a synem, ale své rodičovské povinnosti nebude nadále nijak plnit. Matka bude s dítětem žít v neúnosných podmínkách, ve strachu z otce, v hmotné nouzi a v podstatě uvězněna. Navrácení nezletilého do XXXX by pro něj mělo zjevně daleko horší důsledky, než jeho přemístění do České republiky. Matka po prožitém stresu trpí posttraumatickou stresovou poruchou, docházela na terapii v XXXX a nyní i v České republice. Navštěvuje psychiatrickou i psychologickou ambulanci. Návrat do XXXX by znamenal zhoršení psychického stavu matky, což by mělo přímý vliv na pohodu nezletilého, který nemá v XXXX jinou osobu, která by byla schopna a ochotna se o něj celodenně starat. S odkazem na ustanovení článku 13 písm. b) Haagské úmluvy je tedy navrhována změna rozsudku soudu I.stupně a zamítnutí návrhu.

3. Ve věci bylo podáno vyjádření k podanému odvolání ze strany navrhovatele. Navrhovatel zdůraznil, že nevidí důvod pro odklad předběžné vykonatelnosti rozhodnutí. Odpůrkyně argumentuje k věci samé pouhou domněnkou toho, že navrhovatel neuhradí odpůrkyni náklady na navrácení, čímž se odpůrkyně dostane do finanční nouze, což nelze považovat za dostatečný argument. Odpůrkyně dále tvrdí, že navrhovatel odmítl mediaci, nicméně běží o dobrovolný nástroj, který má za cíl vyřešit vzájemnou koexistenci rodičů či kontakt s nezletilým do té doby, než bude rozhodnuto o návratu nezletilého do obvyklého bydliště, což se již stalo. Navrhovatel se obává o psychický stav nezletilého, rovněž má obavu, že odpůrkyně odmítá přijmout odpovědnost za svoje činy. Z těchto důvodů, podle vyjádření navrhovatele, nepřichází mediace v úvahu.

Navrhovatel nesouhlasí s tím, že snad došlo k vadám řízení, tím méně vadám zmatečnostním. Právní zástupkyni odpůrkyně bylo umožněno klást otázky, jak navrhovateli, tak odpůrkyni, ovšem pouze otázky k meritu věci. Další otázky mířily na minulost navrhovatele a na možnosti výchovy, což soud zkoumat nemůže. Odpůrkyně nesprávně tvrdí, že zástupkyni odpůrkyně bylo znemožněno klást otázky, ale opomněla to, že následně soud I.stupně připustil kladení otázek navrhovateli, což vyplývá ze strany 7 protokolu o jednání soudu a to pouze otázky týkající se věci samé. Další otázky byly kladeny na odročeném jednání dne 15. 9. 2020 a to vždy, když to bylo potřebné. Odpůrkyně také uvádí, že nedostatečně byla vyhodnocena otázka domácího násilí. Navrhovatel připouští, že z jeho strany došlo v únoru 2019 k násilí, ovšem svého činu lituje. Předložil výpis z trestního rejstříku, z něhož vyplývá, že obdržel příkaz soudu, což ovšem není postaveno na roveň trestnímu odsouzení. Nebylo jednáno ani rozhodováno o vině a trestu navrhovatele, tento příkaz je civilním institutem sloužícím k ochraně odpůrkyně před případným dalším jednáním navrhovatele. Navíc navrhovatel prokázal, že je schopen materiálně zajistit návrat a výživu nezletilého, neboť má spořicí účet a na něm prostředky, které jsou dostatečné pro materiální zajištění uvedeného. Soud zhodnotil všechny důkazy v potřebném rozsahu, s návratem souhlasil kolizní opatrovník nezletilého a není stěžejní otázkou otázka tvrzeného domácího násilí, neboť dítě bylo neoprávněně přemístěno. Pokud by si v budoucnu odpůrkyně představovala styk nezletilého s navrhovatelem v rozsahu několika týdenních pobytů u navrhovatele v XXXX, není důvod, proč by nyní soud uvažoval o tom, že by návrat dítě vystavil fyzické nebo duševní újme nebo je dostal do nesnesitelné situace. Integrace do prostředí v Praze není pro právní posouzení věci významná, navíc nezletilý udržoval vztah také s matkou navrhovatele a s tzv. jádrovou rodinou. Je na místě, aby nezletilý měl kontakt s oběma rodiči. Návrh byl podán ve lhůtě 1 roku, není tedy možné, aby byl zamítnut proto, že se dítě sžilo s novým prostředím. Naopak se zdá, že matka má na nezletilého negativní vliv, snaží se jej poštvat proti navrhovateli a dělá vše pro to, aby nezletilého odradila od styku se svým otcem. Nebyla splněna výluková podmínka Úmluvy a je navrhováno potvrzení rozsudku soudu I.stupně z důvodu věcné správnosti.

4. K vyjádření k odvolání byla ještě zaslána odvolacímu soudu replika odpůrkyně, kterou odvolací soud v rámci ústního jednání odvolacího soudu zreferoval sdělením podstatného jejího obsahu. Odpůrkyně přitom setrvává na argumentech uvedených v odvolání a blíže je rozvádí, přičemž je i nadále přesvědčena, že rozsudek soudu I.stupně neobstojí.
5. Opatrovník, který se celou věcí detailně zabýval prostřednictvím delegovaného pracovníka Úřadu městské části Brno-střed, v závěru vyjádřil názor, že běží o situaci velmi komplikovanou. Tak jak byl odvolacím soudem spis podrobně referován, nabízí se vícero zorných úhlů či vícero pohledů, prostřednictvím nichž lze na věc nahlížet. Ve výsledku a z důvodů, které byly v závěrečném návrhu shrnuty, situace opatrovníkovi připadá tak, že je dáno 51% skóre pro změnu rozsudku soudu I.stupně a nenavrácení nezletilého z důvodů v odvolání uvedených a kvóta 49% svědčí pro potvrzení rozsudku soudu I.stupně a vydání nezletilého do místa obvyklého pobytu. Je to ovšem ryze technická a dá se říci pomocná úvaha, která nemůže být brána dogmaticky, když rozhodnutí je samozřejmě na odvolacím soudu, který jako jediný nese plnou odpovědnost za meritorní rozhodnutí. Nicméně opatrovník by rád zdůraznil, že je zde dána určitá vysoká pravděpodobnost toho, že matka byla v minulosti trýzněna, trpí totiž posttraumatickou stresovou poruchou, což vyplývá ze zprávy ošetřujícího psychiatra, není pravděpodobné, že by běželo o záležitost jednorázovou či nahodilou. Dále pak opatrovník musí vyjádřit určité pochybnosti nad věrohodností otce, který v podstatě neprojevil o nezletilého žádný zájem, dárky mu nezaslal a to ani k vánočním svátkům, nepokusil se jej kontaktovat, v daných konsekvencích se může zdát, že na rodičovskou odpovědnost rezignoval. Jakkoliv opatrovník při všech projednávaných věcech trvá na tom, aby byla zachována nukleární rodina, zde je skutečně otázkou, do jaké míry nezletilému návrat do místa obvyklého pobytu prospěje a bude v souladu s jeho nejlepším zájmem a do jaké míry je vhodné také s ohledem na jistě významnou technickou otázku návratu (při probíhající

koronavirové pandemii) spíše zachovat status quo tak, jak se vyvinulo od jarních měsíců roku 2019, bez ohledu na to, že přemístění nezletilého bylo protiprávní.

6. Odvolací soud vzhledem k výše uvedenému dospěl k závěru, že běží o odvolání podané včas, osobou oprávněnou k podání odvolání a odvolání je objektivně přípustné. Odvolací soud proto nařídil ve věci ústní odvolací jednání. Přezkoumal rozsudek soudu I. stupně, řízení jeho vydání předcházející (§ 212 o.s.ř., § 212a odst. 1 o.s.ř.) a po podrobné revizi spisového materiálu a doplnění dokazování dospěl k závěru, že odvolání lze nakonec shledat opodstatněným, nicméně důvody ke změně nakonec odvolací soud precizuje poněkud širěji, než jak bylo v odvolání uvedeno.
7. Předmětem řízení v projednávané věci je navrácení nezletilého dítěte do místa jeho obvyklého pobytu ve věci mezinárodního únosu. Navrhovatel se včas podaným návrhem domáhal navrácení nezletilého do místa jeho obvyklého bydliště ve státě XXXX v XXXX z místa jeho aktuálního bydliště v České republice. Soud I.stupně dospěl k vcelku správnému závěru, že odpůrkyně přemístila koncem června 2019 bez souhlasu navrhovatele nezletilého z místa obvyklého pobytu v XXXX do České republiky. To zřejmě mezi účastníky sporné není, sporné není také, že navrhovateli svědčila rodičovská odpovědnost, resp. právo péče a že podal včasný návrh na navrácení nezletilého, s přemístěním se nesmířil. V řízení bylo dále prokázáno, že odpůrkyně žila přibližně měsíc s nezletilým u přátel, kam se uchýlila kvůli domácímu násilí, kterého se vůči ní navrhovatel dopouštěl. Účastníci totiž žili ve společné domácnosti v XXXX do 26. 5. 2019, od té doby žili odděleně. Za skutek, který se stal dne 14. 1. 2019, byl proti otci vydán soudní příkaz se stanovenou podmínkou na 18 měsíců, který obsahoval zákaz jakýmkoliv způsobem matce a dítěti ubližovat (běží o provizorní příkaz k zastavení domácího násilí). Odvolacímu soudu je známo, že v zemích anglosaského systému práva dochází k určitému směšování ryze občanskoprávních (zde rodinně-právních) institutů a institutů trestního práva, na tomto místě odvolací soud nepovažuje za nutné a potřebné vést polemiky o tom, zda běží o trestní odsouzení či zda běží o rozhodnutí občanskoprávního charakteru. V každém případě z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že navrhovatel se vůči odpůrkyni za přítomnosti nezletilého nechoval vhodným způsobem, tamní policie zakázala navrhovateli zaútočit na odpůrkyni nebo ji vyhrožovat, pronásledovat ji, obtěžovat ji nebo ji zavražďovat, úmyslně či z nedbalosti ničit nebo poškozovat jakýkoliv její majetek. Navrhovatel byl dále v dřívějším období obžalován pro pěstování zakázaných rostlin a také odsouzen, dále pak pro skutek dodávání zakázaných drog a konečně pro skutek obecné napadení (alespoň jak z období trestního rejstříku vydaného pro účely tohoto řízení v XXXX vyplývá) „soudní příkaz bez odsouzení s podmínkou“ pro skutek obecné napadení popsany v jeho výroku a odůvodnění (běží o incident, při němž odpůrkyně byla navrhovatelem inzultována). Odpůrkyně je v současné době sledována na území České republiky ve specializované psychiatrické ambulanci pro diagnózu posttraumatického stresového syndromu, lze tedy přisvědčit opatrovníkovi, že konání navrhovatele muselo vůči odpůrkyni mít určitý soustavný charakter. Stejně tak je v péči psychologa, kam dochází na psychoterapii.
8. Vady řízení, tím méně vady zmatečnosti, se z obsahu spisu soudu I.stupně nepodávají a odvolací soud nesouhlasí s názorem odvolateky v tom směru, že řízení před soudem I.stupně bylo těmito vadami stíženo. Právě naopak, soud I.stupně zjišťoval pečlivě všechny skutečnosti, jednání za účelem doplnění dokazování dokonce odročoval a odvolací soud, pokud běží o skutková zjištění soudu I.stupně, nemá v tomto směru žádné podstatné, tím méně významnější výhrady. Odvolací soud je ovšem toho názoru, že věc je třeba posoudit po stránce právní poněkud odchylně, než jak soud I.stupně učinil. Stalo se tak po pečlivě provedeném dokazování odvolacím soudem a poté, co byli účastníci poučeni, že odvolací soud je instancí apelační a má tedy možnost nejenom potvrdit rozhodnutí soudu I.stupně, případně zrušit rozhodnutí soudu I.stupně a vrátit věc soudu I.stupně k dalšímu řízení a rozhodnutí, ale také možnost změnit prvostupňové rozhodnutí a to z důvodů, které byly odvolacím soudem (v obecné rovině) nastíněny.
9. Stěžejní právní normou řešící danou oblast je mezinárodní Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí přijatá dne 25. 10. 1980 v Haagu (sdělení Ministerstva zahraničních věcí

č. 34/1998 Sb., obecně nazývána jako Haagská úmluva, dále jen „Úmluva“). Jak Česká republika, tak XXXX jsou signatáři této Úmluvy, která je součástí právního řádu České republiky podle čl. 10 Ústavy. Úmluva zakotvuje základní pravidla pro neprodlené navrácení dítěte přeshraničně neoprávněně odebraného nebo zadržného, včetně možnosti odmítnout jeho navrácení ve zvláštních, řádně odůvodněných případech. Procesní úprava je pak obsažena v ust. § 478 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z.ř.s.“). Základními cíli shora uvedených právních nástrojů je chránit děti před škodlivými účinky protiprávního přemístění nebo zadržování, stanovit postupy k zajištění bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště, zajistit ochranu práva styku s nimi a odradit od šíření mezinárodních únosů dětí protiprávně přemístěných nebo zadržovaných v některém smluvním státě. Přemístění nebo zadržení dítěte se považuje za protiprávní, jestliže jím dojde k porušení práva péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením, a to za předpokladu, že toto právo péče o dítě bylo v době přemístění nebo zadržení skutečně vykonáváno nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby nedošlo k přemístění nebo zadržení. Právo péče o dítě může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí, příp. z dohody rodičů. Dojde-li k protiprávnímu přemístění či zadržení a je-li podán rodičem návrh na navrácení dítěte do jednoho roku od protiprávního přemístění nebo zadržení, musí soud nařídít navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště. Tuto povinnost nemá pouze tehdy, je-li dána některá z výjimek uvedených v článku 13 nebo článku 20 Úmluvy. Tyto výjimky je však nutno vykládat restriktivně a mít při jejich aplikaci na paměti, že ve své podstatě jdou proti hlavním cílům Úmluvy.

10. V nalézacím řízení o navrácení dítěte soud zkoumá pouze a jen skutečnosti rozhodné z hlediska Úmluvy a neprojednává v celé šíři otázky, které by měly být rozhodující v řízení o úpravě práv a povinností rodičů k nezletilým dětem. V řízení o navrácení dítěte soud rozhoduje výlučně o tom, zda bude dítě do místa obvyklého bydliště navraceno či nikoliv, předmětem návratového řízení tedy není otázka schopností a možností toho kterého rodičů pečovat o dítě, jeho osobních kvalit, rodičovských návyků apod. Z tohoto plyne i obecný požadavek, aby toto řízení proběhlo ve zkráceném režimu, čemuž odpovídá i příslušná právní úprava vymezující kratší lhůty pro nařízení jednání a rozhodnutí ve věci.
11. Podle článku 3 Úmluvy se přemístění nebo zadržení dítěte považuje za protiprávní, jestliže bylo porušeno právo péče o dítě, které má osoba, instituce nebo kterýkoliv jiný orgán buď společně, nebo samostatně, podle právního řádu státu, v němž dítě mělo své obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením a jestliže v době přemístění nebo zadržení bylo toto právo skutečně vykonáváno společně nebo samostatně nebo by bylo takto vykonáváno, kdyby bylo nedošlo k přemístění či zadržení. Podle článku 13 Úmluvy bez ohledu na ustanovení předcházejícího článku není soudní nebo správní orgán dožádaného státu povinen nařídít navrácení dítěte, jestliže osoba, instituce nebo jiný orgán, který nesouhlasí s jeho navrácením, prokáže, že: a) osoba, instituce nebo jiný orgán, který měl pečovat o osobu dítěte, ve skutečnosti nevykonával právo péče o dítě v době přemístění nebo zadržení nebo souhlasil či později se smířil s přemístěním nebo zadržením, nebo b) je vážné nebezpečí, že návrat by dítě vystavil fyzické nebo duševní újmě nebo je jinak dostal do nesnesitelné situace. Soudní nebo správní orgán může také odmítnout nařídít návrat dítěte, zjistí-li se, že dítě nesouhlasí s návratem a dosáhlo věku a stupně vyspělosti, v němž je vhodné přihlížet k jeho stanoviskům.
12. Odvolací soud dospěl shodně se soudem I. stupně k závěru, že k protiprávnímu přemístění a zadržení nezletilého B.J. ve smyslu článku 3 Úmluvy odpůrkyní za splnění shora uvedených podmínek skutečně došlo. Nejprve se odvolací soud zabýval otázkou, kde měl nezletilý v rozhodné době své obvyklé bydliště. Pojem obvyklého bydliště má totiž význam jako hraniční určovatel pro stanovení neoprávněnosti, resp. protiprávnosti přemístění nebo zadržení dítěte a Úmluva jej výslovně nedefinuje. Je tedy na vnitrostátním soudu, aby určil obvyklé bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě. Bývá vykládán jako

místo, kde se dítě zdržuje obvykle delší dobu a vytvoří si zde sociální vazby (např. rozhodnutí House of Lords (Anglie) ze dne 26. 7. 1990, název v databázi Incadat: HC/E/UKe 2). Na druhé straně je také třeba vzít na zřetel, že jde (zpravidla) o místo, v němž dítě pobývalo bezprostředně před přemístěním. Za účelem rozlišení mezi obvyklým bydlištěm a pouhou dočasnou přítomností je třeba zdůraznit, že pobyt musí určitou dobu trvat, aby vyznačoval dostatečnou míru stálosti. Vždy je kladen důraz na dosažení dostatečného stupně kontinuity bydlení/pobytu dítěte v určité zemi. Dítě musí mít k určitému místu vytvořen vztah „domova“, mít zde např. svého lékaře, chodit tam do školky či školy, mít zázemí kamarádů, popř. příbuzných, ztráta takového místa pro něho musí být určitým traumatem. Prostředí dítěte nízkého věku je pak především rodinné prostředí tvořené osobou či osobami, s nimiž dítě žije, které jej skutečně opatrují a pečují o něj.

13. Z průběhu řízení jednoznačně vyplývá, že nezletilý měl obvyklý pobyt v XXXX, kde se také narodil. Jako správné hodnotí odvolací soud závěry soudu I. stupně, že navrhovatel měl v době přemístění nezletilého do České republiky právo péče o nezletilého a toto právo vykonával. Lze tedy uzavřít, že místem obvyklého bydliště nezletilého je XXXX a navrhovatel v době přemístění nezletilého z XXXX na území České republiky vykonával právo péče. Přesto ale odvolací soud po pečlivě zjištěném skutkovém stavu a stejně pečlivě z něj odvozeném právním posouzení shledal důvod pro výjimku ze zásady návratu dítěte do místa jeho obvyklého bydliště ve smyslu článku 13 písm. b) Úmluvy.
14. Návrat dítěte totiž nemůže být nařízen automaticky či mechanicky jen proto, že jsou splněny předpoklady vyplývající z článku 3 Úmluvy. Přemístění dítěte může být odůvodněno objektivními důvody, které mají co do činění jak s dítětem samotným, tak s prostředím, s nímž je dítě nejtěsněji spojeno. Proto Úmluva uznává potřebu jistých výjimek z obecných závazků států při zajišťování návratu dětí, které byly protiprávně přemístěny nebo zadrženy, které byly v posuzovaném případě naplněny.
15. Odvolací soud vyšel ze zjištění, že situace mezi rodiči nezletilého byla problematická. Přes zásahy policie vedla k tomu, že odpůrkyně s nezletilým opustila společnou domácnost a byla nucena vyhledat příležitostně krátkodobé a nouzové ubytování u přátel. Navrhovatel měl být schopen této situaci zamezit. To je plně v jeho kompetenci jako partnera a otce dítěte útlého věku, jak bylo ostatně odvolacím soudem zevrubně vyloženo v rámci ústního odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu při jeho vyhlášení. U odpůrkyně byl následně diagnostikován posttraumatický stresový syndrom, tedy diagnóza psychiatrického charakteru (obsažená v mezinárodní klasifikaci chorob), což má jednoznačný dopad i na psychický stav nezletilého, jehož je matka primární pečovatelkou. Nezletilému byly v době napadení 2 roky 6 měsíců. Na matce byl a je nezletilý plně závislý a to jak fyzicky, tak i psychicky. Jakákoliv traumatizace odpůrkyně má tedy jednoznačně vliv i na stav nezletilého. Důvodem, pro který odpůrkyně opustila i s nezletilým XXXX, bylo psychické násilí, kterého se navrhovatel na odpůrkyni dopouštěl. Takové násilí, zejména je-li jen v rovině psychické, se velmi těžko prokazuje (zde bylo spojeno i s fyzickým atakem). Přesto však odpůrkyně prokázala, že se opakovaně snažila nalézt pomoc a kontaktovala také místní policejní orgány. Odpůrkyně navštívila v XXXX také Centrum pro týrané a zneužívané ženy (poradnu pro oběti domácího násilí), kde ji bylo doporučeno ukončit soužití s navrhovatelem a odstěhovat se. Z obav před navrhovatelem však odpůrkyně váhala s uskutečněním tohoto plánu, poněvadž ji navrhovatel vyhrožoval, že již nikdy více neuvidí dítě. I když domácí násilí v rodině nesměřovalo proti nezletilému, mělo na něj zásadní vliv, jelikož byl po boku odpůrkyně všemu přítomen. S ohledem na fakt, že odpůrkyně o nezletilého osobně pečuje a zdá se být i jedinou osobou, která je schopna péči o nezletilého zabezpečit po všech stránkách, lze újmu způsobenou odpůrkyni považovat za újmu způsobenou i nezletilému. Je totiž vysoce pravděpodobné, že v déle trvajícím stavu obdobného charakteru může dojít k psychosomatickým potížím nezletilého, ohrožení jeho zdravého vývoje, pokud by k jeho návratu a další destabilizaci jeho prostředí došlo. Zdravotní potíže odpůrkyně byly dostatečně věrohodně popsány v lékařských zprávách, z nichž vyplývá, že návrat by pro ni měl velmi výrazné negativní následky. Mohl by způsobit psychickou

dekompenzaci, výrazné snížení schopnosti odpůrkyně pečovat o nezletilé dítěte, zejména jde-li o cizí prostředí bez patřičného zázemí a to jak sociálního, tak i ekonomického. Podle názoru odvolacího soudu v tomto směru, a odvolací soud doplňuje skutková zjištění soudu I.stupně, se navrhovatel dopustil na odpůrkyni, potažmo nezletilém dítěti, dalšího z vcelku zavržených skutků, když jim odňal řádnou obživu a nepřispíval na jejich obživu ničím, což nebylo v průběhu řízení vyvráceno.

16. Odvolací soud na tomto místě považuje za nutné zdůraznit, že je-li matka dítěte, ať již v rizikovém těhotenství, případně na mateřské dovolené, trvale a celodenně pečuje o nezletilé dítě, je povinností partnera a otce o matku a dítě se řádně postarat, tedy zajistit jí životní úroveň, která odpovídá jeho životní úrovni s přihlédnutím k povolání, které vykonává. Odvolací soud nemůže aprobovat stav, v němž odpůrkyně v cizím prostředí (v tomto případě prostředí enormně vzdáleném jejímu domovskému státu původu) musí v nouzi každý den zvažovat, zda bude či nebude schopna zajistit obživu zejména nezletilému dítěti a poté také obživu svoji, když navrhovatel jiným způsobem zájem o matku a dítě neprojevoval a fakticky do dnešních dnů neprojevuje (nezaslal nezletilému dárek na Mikuláše, Vánoce, nezletilého nekontaktoval, ani mu neposlal žádné přání). Po důkladném zvážení zjištěných skutečností, odvolací soud dospěl k závěru, že jsou naplněny důvody pro uplatnění výjimky pro nenavrácení nezletilého, neboť je zde vážné nebezpečí, že návrat by nezletilého vystavil fyzické či duševní újmě nebo jej jinak dostal do nesnesitelné situace.
17. K tomuto posouzení byla vydána rozsáhlá judikatura, která je přístupná na www.incadat.com. Např. z rozhodnutí Full Court of the Family Court of Australia ze dne 26. 8. 2003, věc Director-General, Department of Families v. R.S.P. vyplývá, že australský soud sice shledal přemístění protiprávním a uvedl, že dítěti by návratem žádné významné nebezpečí nehrozilo, avšak návrat nenařídil, jelikož bylo velké nebezpečí, že by matka dítěte v případě návratu dítěte spáchala sebevraždu. Dle rozsudku United States District Court for the Eastern District of Washington ze dne 9. 11. 2001, ve věci Tsabopoulos v. Tsabopoulos, skutečnost, že otec páchal násilí na matce, představuje neopomenutelnou pravděpodobnost, že se takového násilí bude dopouštět i na dětech. Dle rozhodnutí amerického soudu vydaného na základě federálního zákona USA tzv. International Child Abduction Remedies Act ze dne 19. 4. 1988 určitý stupeň prokázání domácího násilí jistě konstituuje výjimku dle čl. 13 písm. b) Úmluvy. Povinností žalované strany je ovšem přinést jasné a přesvědčivé důkazy, kdy je nezbytné poznamenat, že tato obrana žalovaného by neměla sloužit jako podpora a odůvodnění toho, kde by bylo dítě šťastnější. Americké soudy opakovaně judikovaly, že prokázání domácího násilí je tak závažnou skutečností, že je podkladem pro odmítnutí nařízení návratu dítěte podle čl. 13 písm. b) Úmluvy. Soudy v USA také několikrát uvedly, že rozhodnutí o nenavrácení dítěte je mimo jiné zapříčiněno tím, že právní řád země obvyklého bydliště neobsahuje dostatečnou právní úpravu či jiným způsobem není schopen ochránit oběť domácího násilí a dítě při jejich návratu do země (např. rozhodnutí United States Court of Appeals for the Second Circuit ze dne 4. 1. 2001, věc Blondin v. Dubois, kde soud rozhodl, že ačkoli francouzská vláda a ústřední orgán nabídli záruky pro bezpečný návrat dětí a matky – zastavení trestního stíhání, finanční podpora ze strany otce, včetně úhrady cesty zpět, bezplatná právní pomoc matce v řízení před francouzskými soudy - neuchrání tato opatření děti před traumatem). V rozhodnutí United States Court of Appeals for the First Circuit ze dne 25. 7. 2000, věc Walsh v. Walsh, byly nabídnuty záruky bezpečnosti ze strany irských orgánů, nicméně soud shrnul, že s ohledem na skutečnost, že otec dětí dlouhodobě nedbal a nerespektoval své závazky a povinnosti plynoucí ze soudních rozhodnutí, bude i po přijetí nabídnutých záruk dětem hrozit výrazné nebezpečí. Odvolací soud si je samozřejmě vědom skutečnosti, že tato rozhodnutí ve vztahu k rozhodnutí odvolacího soudu nemají precedenční charakter, je však na místě, aby jednotlivá ustanovení Úmluvy byla soudy smluvních států vykládána jednotně a aby rozhodnutí kteréhokoliv ze soudů členských států Úmluvy bylo pro účastníky, resp. jejich zástupce, předvídatelné.

18. Vzhledem ke zjištěnému zdravotnímu stavu odpůrkyně i nezletilého, kdy jak odpůrkyně, tak i nezletilý trpí závažnými následky jejich soužití s navrhovatelem v XXXX, dospěl odvolací soud po pečlivém uvážení k závěru, že hrozba vážného nebezpečí fyzické nebo duševní újmy, příp. nesnesitelné situace z přikázaného návratu nezletilé je reálná. Je obecně platné, že kdekoli se objeví známky domácího násilí, může návrat vystavit dítě vážnému nebezpečí újmy. V daném případě takové riziko bylo prokázáno provedenými důkazy. Tuto situaci nelze zvrátit ani použitím záruk, které by sice usnadňovaly návrat do XXXX společně s odpůrkyní, takové záruky jsou však věcně omezeny jen na zajištění a usnadnění podmínek návratu a trvají do doby než příslušný soud obvyklého pobytu dítěte před přemístěním nebo zadržením rozhodne ve věci samé. Ochranu před duševní újmou a s ní souvisejícími traumaty, resp. zabránění vzniku nesnesitelné situace by však nepřinesly.
19. S ohledem na odvolací námitky navrhovatele je třeba zdůraznit, že návratové řízení není svojí povahou řízením ve věci samé, tedy řízením o úpravu práv a povinností rodičů k nezletilým dětem. Běží de facto o řízení předběžné (řízení o předběžné otázce sui generis), v němž je zkoumán konflikt jurisdikcí a má být s konečnou platností zodpovězena otázka, jurisdikci kterého státu má být nezletilé dítě podrobeno. To také soud I. stupně plně dodržel, když jeho rozhodnutí se věcné úpravy práva péče i dítě nijak netýká a určuje pouze to, který soud členského státu bude k rozhodnutí o výchově příslušný.
20. Lze ještě doplnit, že rozhodováno bylo v souladu s principem nejlepšího zájmu dítěte jako předním kritériem tohoto rozhodnutí, které bylo vydáno po komplexním posouzení a zhodnocení zájmů a potřeb nezletilého, jak ukládá čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.). Zájem dítěte totiž má podle své povahy a závažnosti převážet nad zájmy rodiče, ačkoli zájmy rodičů, zejména právo na pravidelný kontakt s dítětem, zůstávají relevantním hlediskem při vyvažování dotčených zájmů. V posuzované věci nastala situace, kdy je třeba preferovat zájmy nezletilého v duchu těchto principů, neboť právo otce pečovat o syna nelze upřednostnit před zdárným vývojem nezletilého. To ovšem neznamená, že navrhovatel nemá právo na široký a komplexní styk s nezletilým. Ačkoliv prozatím tohoto svého práva nevyužil, bude na místně příslušném opatrovnickém soudu, aby se zabýval detailními možnostmi, které se v daném kontextu rýsují, a umožnil navrhovateli podílet se na výchově nezletilého alespoň prostřednictvím širokého styku s nezletilým (zde odvolací soud zejména míří na nutnost úpravy širokého prázdninového styku). Oba rodiče pak odvolací soud v tomto kontextu žádá, aby se vystríhali další eskalace napětí a konfliktů, přičemž zájmem nezletilého je současně nebýt konflikty rodičů nikterak zasažen a prožívat klidné dětství odpovídající jeho vývojovému stupni.
21. Ze všech důvodů uvedených shora tedy odvolací soud podle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o.s.ř. přistoupil ke změně rozsudku soudu I. stupně ve výroku ve věci samé, tedy ve výroku I.; zbývající výroky rozsudku soudu I. stupně pak byly pro nadbytečnost zrušeny.
22. Potvrzen byl podle ust. § 219 o.s.ř. ovšem toliko výrok o nákladech řízení účastníků, kdy vzhledem k charakteru řízení nebylo žádnému z účastníků přiznáno právo na náhradu nákladů řízení před soudem I. stupně, ani právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **není** přípustné dovolání.

Brno 2. února 2021

JUDr. Jiří Zrůst, Ph.D., v.r.
předseda senátu